

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI
GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 39, godina XX,
maj, 2015. [str. 125-130]

© Monos 2015

Familije iz Gračanice u Špionici između dva svjetska rata

**Mr. sc. Rusmir Djedović, Mr. sc.
Abdullah Arifović**

Sažetak: U radu se daju podaci o vrlo starom odnosu Gračanice i naselja Špionica. Od 16. stoljeća Gračanica kao stara čaršija je središte kadiluka, kotara i sreza, u čijem sastavu se nalazi i naselje Špionica. Zbog toga u Špionici starinom imanja posjeduju gračaničke familije, a neki i kuće u kojima žive. Posebno se obrađuju gračaničke familije koje žive u Špionici u periodu između dva svjetska rata. Neke od njih zadržale su se na tom prostoru do današnjeg dana, pretežno u Špionici Katoličkoj (srednjoj), Špionici Turskoj (Donjoj), a ima ih i u Tutnjevcu.

Ključne riječi: Gračanica, Špionica, Kula, Familije, Između dva svjetska rata, Tutnjevac, Muftići.

Odnos Gračanice i Špionice kroz historiju

Od formiranja kadiluka Gračanica, u drugoj polovini 16. stoljeća, pa sve do pedesetih godina 20. stoljeća, naselje Špionica se administrativno gotovo neprekidno nalazi u upravnoj jedinici, sa središtem u Gračanici (kadiluk, kotar, srez). Tokom osmanske uprave u ovom selu nalazili su se posjedi i imanja brojnih familija i posjednika iz Gračanice, koji su na tim posjedima imali svoje kule, kuće i druge objekte za boravak i skupljanje prihoda. Tako su po jednu kulu u svom posjedu imali Muftići i Agići, koji su, inače, zajedničkog porijekla.

Pri samom kraju osmanske uprave, u Špionici počinju pripreme za gradnju katoličke crkve. Prema sačuvanim podacima, crijep je za crkvu kupljen u Šamcu, drvena građa od Osme Nasića iz Vranovića, a gvožđe od trgovca Stipe Ivaniševića iz gračaničke čaršije. Gradnju crkve, po tradiciji, pomagali su i kršćani i muslimani. Tako su veliku količinu drveta za japiju, te kamena i kreča, sa svojih imanja i iz svojih šuma, darovali ugledni ljudi iz Gračanice—braća Ibrahim efendija Muftić (tada

Muftija u Tuzli) i Ganibeg Muftić (nešto kasnije gradonačelnik Gračanice), te Spaso i Niko Hadžistević i dr. Nakon dolaska austrougarske uprave 1878. godine, katolici s područja Gračanice pripadaju Župi Špionica, pa su dosta pomagali dovršetak i konačno opremanje te crkve.¹

Prema predanju, Muftići su porijeklom iz Ugarske (Mađarske). U njihovoj porodičnoj tradiciji prenosi se predanje da potiču iz Pešte, odakle su se na ove prostore prvo doselila trojica braće iz tog roda.² Krajem 19. stoljeća živjeli su u gračaničkoj mahali Čiriš, kao i u nekim drugim mahalama. Zna se da su posjedovali imanja u Špionici, na koja su se neki kasnije naselili.³

Tako je veće posjede u Špionici imao Ganibeg Muftić, poznati i dugogodišnji gradonačelnik Gračanice. Naslijedili su ga sinovi Osman-beg i Ibrahim-beg Muftić, koji su na tim posjedima živjeli u periodu između dva svjetska rata..

Mujaga Muftić, veleposjednik i ugledni gračanički trgovac je takođe, pored brojnih nekretnina u Gračanici, imao i veće posjede u Katoličkoj Špionici.⁴ Na tim posjedima je, po nekim zapamćenjima, svojevremeno radilo čak 18 kmetskih porodica.⁵ Rođen je u Gračanici 1868. godine, osim trgovine, bavio se pomalo i politikom. Uživao je veliki ugled u Gračanici, povremeno je odlazio na svoja

imanja u Špionici. Umro je 1936. godine u svom rodnom gradu.⁶

Osim Muftića, kmetska selišta i svoje kule na području Špionice imale su i familije Mulići i Agići. Kula Mulića i Agića nalazila se u Jošaku, preko Moštanice, blizu Matičevaca i davno je nestala, dok se kula Muftića nalazila između Lušnice i Kosice, a njeni ostaci (podrum) vidljivi su i danas.⁷ U prošlom stoljeću tu je živio Muftić Edhem (Osman-bega), koji je poginuo u Drugom svjetskom ratu. Naslijedio ga je i jedno vrijeme u toj kuli živio njegov sin Hajrudin.

Vlasnik zemljišnih posjeda u Sladnoj i Špionici je bio i Ahmetaga Širbegović, gračanički trgovac i političar između dva svjetska rata. Supruga mu je bila Atifa kći Ganibega Muftića.⁸

Familije iz Gračanice u Špionici između dva svjetska rata

Na području velikog naselja Špionica, između dva svjetska rata, živjelo je više familija koje su iz grada Gračanice, pretežno iz ekonomskih razloga doselile na svoja imanja. To su familije: Muftić, Mulić, Agić, Naimkadić i Jukan. Radi se o desetak kuća i domaćinstava...

U nastavku dajemo detaljan prikaz svakog od tih domaćinstava. Navedeni su svi članovi domaćinstva između dva svjetska rata, pa sve negdje do 1945. godine. Data su imena članova domaćinstva, godina rođena, stepen srodstva i neki drugi podaci.

Osim jednog domaćinstva Jukana, koji su živjeli u Špionici Donjoj (Muslimanskoj), ostalih osam živjelo je u Špionici Srednjoj (Katoličkoj) i to u dijelu (mahali) zvanog Kula, koja je dobila ime po dominantnom objektu Muftića kuli.

1 Nikola Veselčić, Špionica u prošlosti i sadašnjosti, HKD "Napredak" Lukavac, 2004., str. 28-29.

2 Podaci od Hajrudina (Mustafe) Muftića, rođen 1964., sada u Slavenskom Brodu, mart 2015. godine.

3 Edin Šaković, Rusmir Djedović, Mahala Čiriš–razvoj i prošlost, *Gračanički glasnik*, 15, 2003., "Monos", Gračanica str. 41-42.

4 Esad Sarajlić, Gračanlija, Ibrahim ef. Muftić – tuzlanski muftija od 1876. do 1878. godine, *Gračanički glasnik*, 25, 2008., "Monos", Gračanica (On se poziva na zabilježku Muhameda Hadžijahića, jednog od najboljih poznavalaca prošlosti Bosne i Hercegovine i istraživača prošlosti Gradačca. Nalazi se u privatnoj arhivi Muhameda Bege Gradaševića).

5 Edhem Muftić, *Pamćenje vremena, ljudi i događaja*, "Graft", Lukavac, 2013., str.11.

6 Omer Hamzić, *Gračanica i okolina u periodu između dva svjetska rata*, Univerzitet u Travniku, Travnik, 2012., str. 368.

7 Kazivanje Aze (Osmanbega) Muftić udate Čajić, rođene 1926. godine, iz Gračanice, dato 1987. godine.

8 Omer Hamzić, *Gračanica....*, str. 377.

Muftići

Muftić Osman-beg, starješina, 1873.; 2. Alibegović Mukelefa, žena od 1., 1875.; 3. Salih-Sabrija,⁹ sin od 1-2, 1902.; 4. Hifzefendić Bisera, žena od 3., 1905.; 5. Fahrudin, sin od 3-4, 1924.; 6. Fadil, sin od 3-4, 1925.¹⁰; 7. Aza, kći od 3-4, 1926.; 8. S(L)amija, kći od 3-4, 1928.; 9. Fuad, sin od 3-4, 1929.; 10. Mustafa, sin od 3-4, 1931.; 11. Hifzo, sin od 3-4, 1933.; 12. Edhem, sin od 1-2, 1909.; 13. Agić Paša, žena od 12., 1916.; 14. Alijja, kći od 1-2, 1905.; 15. Hajrudin, sin od 12-13, 1935.; 16. Mukellefa, kći od 3-4, 1935.; 17. Osman, sin od 12-13, 1937.; 18. Alija, kći od 3-4, 1939.; 19. Sarajlić Rasema, žena od 3, 1905.; 20. Bisera, kći od 12-13, 1942.¹¹

Muftić Ibrahim-beg, straješina, 1881.; 2. Pašić Rabija, žena od 1., 1890.; 3. Čerim, sin od 1-2, 1920.; 4. Hasib, sin od 1-2, 1923.; 5. Tifa, kći od 1-2, 1927.; 6. Nura, kći od 1-2, 1930.; 7. Husejn, sin od 1-2, 1934.¹²

Naimkadići

Naimkadić Husejn, starješina, 1884.; 2. Mujkić Zejniba, žena od 1., 1894.; 3. Ajša, kći od 1-2, 1911.; 4. Mustafa, sin od 1-2, 1913.; 5. Ševka, kći od 1-2, 1920.; 6. Husnija zv.Ibrahim, sin od 1-2, 1926.; 7. Ramza, kći od 1-2, 1934.; 8. Čamil, sin od 1-2, 1937.; 9. Osmić Šerifa, žena od 4.¹³

9 Sabrija je sa obitelji živio u čardaku u Špionici, kasnije je radio kao službenik u Sarajevu (neko ministarstvo). Ukopan je u Špionici 1967, a žena Bisera je sahranjena u Sarajevu 1941, gdje je bila na liječenju u bolnici. Nakon smrti supruge Bisere Sabrija je oženio Rasemu Sarajlić iz Gradačca. Ubrzo nakon toga se sva obitelj razišla. (podaci od Hajrudina (Mustafe) Muftića, rođen 1964., sada u Slavenskom Brodu, mart 2015. godine)

10 Poginuo u Drugom svjetskom ratu

11 Domovnica džemata Špionica, Matični ured Špionica, str.186.

12 Domovnica džemata Špionica, str.187.

13 Domovnica džemata Špionica, str.188.

Mulići

Mulić (Mujin) Hamdija, starješina, 1886.; 2. Koprić Nafa, žena od 1.; 3. Mulić Zarfa, kći od 1-2, 1931.¹⁴

Mulić (Mujin) Avdija, starješina, 1896.; 2. Moranjkčić Nafa, žena od 1.; 3. Sejdalija, sin od 1-2, 1923.; 4. Sajda, kći od 1-2, 1924.; 5. Hanifa, kći od 1-2, 1928.; 6. Ahmet, sin od 1-2, 1936.; 7. Devleta, kći od 1-2, 1939.; 8. Salih, sin od 1-2, 1933.; 9. Hanifa, kći od 1-2, 1931.¹⁵

Mulić Mehmed, starješina, 1875., 2. Mejra, žena od 1., 1880.; 3. Hadžib, sin od 1-2, 1902.; 4. Salih, sin od 1-2, 1904.; 5. Mustafa, sin od 1-2, 1912.; 6. Hajra, kći od 1-2, 1917.; 7. Šibonjić Hatidža, žena od 3.; 8. Šibonjić Vasva, žena od 5.; 9. Bakša, kći od 5-8, 1941.; 10. Hećimović Nesiba, žena od 4.; 11. Sajima, kći od 5-8, 1943.; 12. Mehmed, sin od 3-7, 1945.¹⁶

Agići

Agić (Bećirov) Malić, starješina, 1884., 2. Bejta, žena od 1., 1885.; 3. Paša, kći od 1-2, 1916.; 4. Bakša, kći od 1-2, 1924.; 5. Husnija, sin od 1-2, 1929.; 6. Hasan, sin od 1-2, 1923.; 7. Emina, kći od 1-2, 1931.¹⁷

Agić (Rašidov) Izet, starješina, 1903.; 2. Gazibegović Najila, žena od 1.; 3. Zulejha, kći od 1-2, 1924.; 4. Hasib, sin od 1-2, 1926.; 5. Husnija, sin od 1-2, 1928.; 6. Hazim, sin od 1-2, 1930.; 7. Ilduza, mati od 1., 1875.; 8. Nura, kći od 1-2, 1935.; 9. Zumra, kći od 1-2, 1938.; 10. Aiša, kći od 1-2, 1933.; 11. Izeta, kći od 1-2, 1939.¹⁸

Jukani

Jukan (Husejnov) Galib, starješina, 1905., 2. Bajraktarević Naza, žena od 1.; 3. Zineta, kći od 1-2, 1940.; 4. Devleta, kći od 1-2,

14 Domovnica džemata Špionica, str.189.

15 Domovnica džemata Špionica, str.190.

16 Domovnica džemata Špionica, str.191.

17 Domovnica džemata Špionica, str.192.

18 Domovnica džemata Špionica, str.193.

1941.; 5. Zijad, sin od 1-2, 1944.; 6. Husejn, sin od 1-2, 1946.¹⁹

Između dva svjetska rata u gračaničkoj mahali Lipa postojalo je domaćinstvo Huseina Jukana, rođenog 1881. godine. U njemu su živjele žena Zlatka (vjerovatno druga žena) i mati Šečerhana, kao i sin Galib (1905) od prve žene. Za njega se navodi da je "u službi", da je odselio u Špionicu, da se oženio 1938. godine i da mu je žena Naza iz Špionice (rođena 1917. godine?).²⁰ Galib Jukan je kao trgovac u Špionicu Donju doselio iz Gračanice prije Drugog svjetskog rata i otvorio dućan u prizemlju jedne od kuća Bajrektarevića, u blizini stare džamije. Ubrzo je sebi napravio novu kuću sa dućanom pored prethodne. Oženio je Bajrektarevičku, kćerku Nurage. Njegovi potomci su ostali u Špionici (tri sina: Zijad, Husein i Ibrahim).²¹

Jukana u Špionici Donjoj ima i danas.

Pred Drugi svjetski rat u Srednjoj Špionici, u naselju Jošak-Kule, trgovačke radnje su imali Mujaga Muftić i Avdija Brčkalić.²² Spomenuti Avdija Brčkalić (1894.) ili Avdija Nanić-Brčkalića, je ranije imao kuću i trgovačku radnju u obližnjem naselju Tutnjevac. Te je nekretnine 1936. godine prodao i odselio u naselje Kula, u kojem je nastavio trgovački obrt. Jedan od razloga njegovog prelaska na Kulu jesu i tazbinske veze koje je uspostavio ženidbom sa Esmom Agić.²³

Husein Naimkadić je rođen u Gračanici 1890. godine, gdje je dugo radio kao trgovac. U međuvremenu, stupio je u ortačke odnose sa Mujagom Muftićem i njegovim sinovima. Pored Gračanice, poslove su razvili i po okolnim selima. Između ostalog, došli su na ideju da otvore dućan i kafanu u Hrvatskoj Špionici – Kula. U početku su se bavili prodajom

svih vrsta robe, a potom otkupom svih viškova poljoprivrednih proizvoda, kao što su drvo, razno bilje, voće, povrće, sitna i krupna stoka. Ipak, najviše se radilo sa šljivom, tj. pečenjem rakije. Idući za poslom, Husein je tokom ljeta živio, s porodicom, u Špionici, da bi se pred zimu svi vraćali u Gračanicu. Boraveći u Hrvatskoj Špionici – Kula, doživio je požar u kojem mu je potpuno izgorjela kuća. Zahvaljujući pomoći komšija, sagradio je novu, u kojoj je i umro, 1945. godine.²⁴

Kao što je rečeno, brojno domaćinstvo Mujage Muftića pred Drugi svjetski rat živjelo je u Gračanici. Najstariji sin Čazim (1905.) se zaposlio kao željeznički činovnik u Doboju, kći Emina se 1930. godine udala u Zelinju, sin Ibrahim (1912.) je radio kao trgovački pomoćnik, a Čerim (1915. – 1971.) je 1940. godine oženio Mejru Morankić.²⁵ Godinu-dvije poslije rata, Čerim je sa ženom Mejrom (1926., sinovima Ibrahimom (1943.) i Edhemom (1944.) i s majkom Bakšom (umrla 1954. godine), odselio na vlastito imanje u Špionici Srednjoj.

Sredinom 20. stoljeća u Špionici Srednjoj je bilo devet muslimanskih domaćinstava. Radi se o domaćinstvima: Muftića (3), Mulića (1), Agića (1), Brčkalića (1), Sendića (1) i Đuvića (1). U rodbinskim vezama bili su Muftići, Brčkalići i Agići, odnosno, Mulići i Sendići.²⁶

Zahvaljujući tim rodbinskim vezama i kasnije raseljavanje ovih porodica je bilo povezano, te su se neki od potomaka iz porodice Agić i Brčkalić nastanili u obližnjem naselju Tutnjevac. Tako su se u tom naselju, nedaleko od željezničke stanice, nastanili Agić (Izeta) Hazim (1930.) se sa svojom porodicom i Fehim (Avdije) Brčkalić (1921.)

19 Domovnica džemata Špionica, str.197.

20 Domovnica grada Gračanice, knjiga II, Matični ured Gračanica.

21 Kazivanje Bešlage (Rešida) Bajrektarevića (rođen 1927. godine) iz Špionice Donje, 5.9.2013. godine.

22 Nikola Veselčić, Špionica..., str. 63.

23 Kazivanje Seada (Fehima) Brčkalića, rođen 1953. godine iz Sarajeva, avgust 2014. godine.

24 Čamil Naimkadić, *Svjedok*, "Grin", Gračanica, 2013., str. 26 i 27; Domovnica grada Gračanice, knjiga II, Matični ured Gračanica.

25 Domovnica grada Gračanice, knjiga II, Matični ured Gračanica

26 Edhem Muftić, *Pamćenje...*, str. 14.

koji je bio oženjen iz Gračanice sa Zinkom, rođenom Helić.²⁷

Duvići su u Gračanicu doselili krajem 19. stoljeća iz Crne Rijeka, južno od Sarajeva. Braća Ešref i Hasan Đuvić, sinovi Avde, rođeni 1908. i 1913. godine su oženili Bežu Agić i Sajdu Mulić (rođena u Špionici 1925. godine).²⁸

Većina domaćinstava, porijeklom iz Gračanice, kasnije će se raseliti iz Špionice u druga mjesta, pretežno u gradove: Tuzlu, Gračanicu, Orašje, Banja Luku i Kiseljak i to redovno iz ekonomskih razloga, radi zapošljavanja i školovanja djece.

Mehmed Mulić (1945.) se odselio u Orašje, dok se Mehmedova strina Vasva, zajedno sa svojom porodicom, prvo odselila u Orašje, a poslije toga u Banja Luku. Poznato mi je da se porodica Muftić Čerima odselila u Kiseljak, a da su kuću prodali nekom čovjeku koji je bio bez noge.²⁹

U Špionici u gračaničkim familijama su rođeni ili ranu mladost proveli i neki njihovi poznati članovi kao što su npr. Edhem Muftić (doktor nauka i redovni profesor univerziteta u Tuzli, nastanjen u Lukavcu) i Čamil Naimkadić (istaknuti gračanički društveno-politički radnik).

U naselju Kula je oformljeno i manje muslimansko mezarje, u kojem se nalazi desetak mezarova članova porodica koje su naseljavale ovo područje. Mezarje je skromno ograđeno, a nalazi se iza stare porodične kuće u kojoj je živio Avdija Brčkalić.

Zaključak

Kao što vidimo iz prethodnog kraćeg razmatranja, grad Gračanica i naselje Špionica, koje se sada nalazi u općini Srebrenik, starinom imaju brojne i jake veze. Više

27 Kazivanje Seada (Fehima) Brčkalića, rođen 1953. godine iz Sarajeva, avgust 2014. godine.

28 Domovnica grada Gračanice, knjiga II, Matični ured Gračanica

29 Kazivanje Seada (Fehima) Brčkalića, rođen 1953. godine iz Sarajeva, avgust 2014. godine.

gračaničkih familija još od osmanskog perioda u Špionici imaju imanja.

Između dva rata, pa sve do pedesetih godina 20. stoljeća, u Špionici je bilo desetak kuća i domaćinstava iz Gračanice, najviše iz familije Muftić, zatim Mulić i Agić, a po jedno domaćinstvo Naimkadića, Jukana, Đuvića....

Pored posjeda, kula i kuća, gračaničke familije se u Špionici bave i trgovinom i imaju dućane, posebno između dva rata, pa do ukidanja privatnih trgovina od strane države 1948. godine.

Iza Drugog svjetskog rata, pretežno iz ekonomskih razloga gračaničke familije se iz Špionice raseljavaju u obližnje gradove. U Špionici su rođeni i odrasli i neki poznatiji predstavnici navedenih familija.

Izvori i literatura

1. Domovnica džemata Špionica, Matični ured Špionica.
2. Domovnica grada Gračanice, knjiga II, Matični ured Gračanica.
3. Kazivanje Aze (Osmanbega) Muftić udate Čajić, rođene 1926. godine, iz Gračanice, dato 1987. godine.
4. Kazivanje Bešlage (Rešida) Bajrektarevića (rođen 1927. godine) iz Špionice Donje, 5.9.2013. godine.
5. Kazivanje Seada (Fehima) Brčkalića, rođen 1953. godine iz Sarajeva, avgust 2014. godine.
6. Podaci od Hajrudina (Mustafe) Muftića, rođen 1964., sada u Slavonskom Brodu, mart 2015. godine.
7. Edin Šaković, Rusmir Djedović, Mahala Čiriš–razvoj i prošlost, Gračanički glasnik, 15, 2003.
8. Nikola Veselčić, Špionica u prošlosti i sadašnjosti, HKD Napredak Lukavac, Lukavac, 2004
9. Esad Sarajlić, Gračanlija, Ibrahim ef. Muftić – tuzlanski muftija od 1876. do 1878. godine, Gračanički glasnik, 25, 2008., Monos, Gračanica

10. Omer Hamzić, Gračanica i okolina u periodu između dva svjetska rata, Univerzitet u Travniku, Travnik, 2012
11. Edhem Muftić, Pamćenje vremena, ljudi i događaja, Grafit, Lukavac, 2013
12. Čamil Naimkadić, Svjedok, Grin, Gračanica, 2013.

SUMMARY

Families from Gračanica in Špionica in the period between the two world wars

The paper deals with the relationships between Gračanica and the settlement of Špionica since

the old times. From the 16th century Gračanica, as an old bazaar, was the center of the kadiluk, the kotar(county) and the srez(district), with Špionica being a part of it. Hence there are many families in Špionica originating from Gračanica. The authors describe several such families from the period between the two world wars . Some of them in the area have maintained to the present day.

Key words : Gračanica , Špionica , Kula , Families , Between the two world wars , Tutnjevac , Muftić .

